

Suomi-koulujen opetussuunnitelmasuositus

Luonnos kesäkuu 2014

Suomi-koulupäivät 7.8.2014

Helena Korpela

1. Opetussuunnitelma

Opetussuunnitelmassa määritellään yleensä

- opetuksen yleiset tavoitteet
- suomen kielen sekä monialaisten oppimiskokonaisuuksien tavoitteet ja keskeiset sisällöt
- ohjauksen tavoitteet ja käytänteet
- opetusjärjestelyt
- oppilaan lähtötason kartoitukseen liittyvät käytänteet
- Suomi-koulun yhteistyö kodin ja muiden yhteistyötahojen kanssa
- arvioinnin ja palautteen antamisen menetelmät ja käytänteet sekä todistukset ja niihin merkittävät tiedot

2. Suomi-koulujen opetuksen tavoitteet ja arvot

Suomi-koulun opetuksen tehtävä ja arvoperusta

- suomen kielen taidon tuki ja Suomen kirjallisuuteen tutustuminen
- Suomen kulttuurin, luonnon, maantuntemuksen, historian ja yhteiskunnan tunteminen
- kulttuurisiteiden ylläpitäminen Suomeen
- monikielisen identiteetin tukeminen
- toisten ihmisten sekä erilaisten tapojen, mielipiteiden ja katsomusten kunnioittaminen
- yhdenvertaisuus ja tasa-arvo
- yhteisöllisyys ja kannustavuus
- välittävä ja hyväksyvä vuorovaikutus
- oppimisen ilo ja terve itsetunto
- kannustava ja oikeudenmukainen palaute toiminnasta
- opettajien ja huoltajien keskinäinen luottamus ja yhteistyö

Oppimiskäsitys Suomi-koulujen työn perustana

- oppiminen pohjautuu aikaisempaan osaamiseen ja kokemuksiin
- oppimisessa yhdistyvät toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu
- oppiminen on sidoksissa aikaan ja paikkaan sekä oppilaalle merkityksellisiin asioihin
- myönteiset tunnekokemukset tärkeitä
- oppiessaan oppilas asettaa tavoitteita ja toimii vuorovaikutuksessa
- kielenoppimisessa opitaan myös työskentely- ja ajattelutaitoja
- kielen, tietojen ja taitojen oppiminen kumuloituu
- pitkäaikainen työ ja harjoittelu on välttämätöntä
- kannustava, rohkaiseva ja realistinen palaute

Ajattelun ja oppimaan oppimisen taidot

- perusta muulle osaamiselle ja elinikäiselle oppimiselle
- tilaa ihmettelylle, kysymiselle ja vastausten etsimiselle
- avoimuus uudelle ja luovalle
- tutkiva ja luova työskentelyote: oppiminen hakemaan, arvioimaan, muokkaamaan, tuottamaan sekä jakamaan tietoa ja ideoita
- ongelmanratkaisua, argumentointia, päättelyä ja johtopäätösten tekemistä
- yhdessä tekemistä ja vuorovaikutusta
- kokeellisuutta ja toiminnallisia työtapoja
- luottamus omiin kykyihin
- jokaisella on oma tapa oppia

Kielikasvatus

- kielitaito alkaa kehittyä varhaislapsuudessa ja jatkuu koko eliniän
- kieltä opitaan kotiympäristössä, koulussa ja vapaa-aikana
- kielitaito etenee arkikielestä käsitteellisen ajattelun kieleen
- monikielinen kompetenssi: eri kielten ja murteiden eritasoinen taito
- kielellinen ja kulttuurinen identiteetti on monikerroksista; paikallinen, suomalainen ja globaali limittyvät
- monikielisyys: kielen keskeinen merkitys oppimisessa, vuorovaikutuksessa, identiteettien rakentumisessa ja sosiaalistumisessa
- **kielitietoisuuden** vahvistaminen: havaintoja eri kielten käytänteistä, eri kielten taitojen käyttö, vähitellen kielitiedon käsitteiden ja kielenoppimisstrategioiden käyttö
- **luottamus omiin kykyihin ja vähäisenkin kielitaidon rohkea käyttö**

Äidinkielen määritelmiä, **kielitermejä**

- ensimmäisenä opittu kieli
  - parhaiten osattu kieli
  - eniten käytetty kieli
  - kieli, josta pitää eniten ja jonka puhujien joukkoon tuntee kuuluvansa
-
- lähtökieli: kielenoppijan äidinkieli
  - kohdekieli: opetettava kieli
  - toinen kieli: kieltä omaksutaan tämän kielen kieliyhteisössä
  - vieras kieli: kieltä opitaan tämän kielen kieliyhteisön ulkopuolella
  - koodinvaihto: kahden kielen tietoinen käyttö saman keskustelun aikana

Monikielisyys

- lapsi voi omaksua useita kieliä
- kasvuympäristö määrittää
- kodilla merkittävä rooli
- kielen oppimiseen vaikuttaa ratkaisevasti, kuinka paljon kuulee kieltä
- eri kielillä yleensä erilainen asema
- usein yksi kielistä hallitseva, parhaiten osattu
- monikielisellä usein merkittäviä etuja: ajattelu luovempaa ja joustavampaa, helpompi oppia uusia kieliä
- kaikki kielelliset virikkeet kehittävät yleistä kielikykyä

Monikielisen lapsen kielen kehittämisestä

- paljon samaa kuin ensikielen oppimisessa
- vuorovaikutus onnistuu vähäiselläkin kielen tuottamistaidolla
- kielen oppimiselle on tärkeää vanhempien vuorovaikutuksen herkkyyks ja läsnäolo
- toimintojen ja havaintojen sanallistaminen tukee kielenoppimista
- virheet kuuluvat kaikkeen kielenoppimiseen
- kielitaidon eri osa-alueet (kuullun ymmärtäminen, puhuminen, luetun ymmärtäminen, kirjoittaminen) kehittyvät eri tahtiin
- samoin kielen sujuvuus, tarkkuus (virheettömyys ja täsmällisyys) ja kompleksisuus (taidon monipuolisuus)
- ns. pintasujuvuus opitaan usein nopeasti
- käsitteellisen ajattelukielen kehittyminen vie tyypillisesti 5–7 vuotta
- kieli, jota päivittäin tai eniten kuulee, muodostuu yleensä aktiiviseksi käyttökieleksi
- monikielisyys näyttää lisäävän lasten kielellistä tietoisuutta eli herkkyyttä havaita kielen ilmiöitä
- monikieliset lapset selviytyvät yksikielisiä paremmin myös valikoivaa tarkkaavaisuutta vaativissa tehtävissä

3. Suomi-koulujen toimintaympäristö

Toimintakulttuuri

- yhteisesti sovitut tavoitteet
- kirjoittamattomat tavat

Toimintakulttuuri muodostuu

- paikallisen toimintaympäristön mukaisesti
- koulun tavoitteista, opetussuunnitelmasta, toimintasuunnitelmasta, tuntisuunnitelmista ja työtavoista

Toimintakulttuurin tavoitteena

- yhteisten arvojen ja tavoitteiden toteutuminen toiminnassa

Tärkeitä arvoja

- kannustavuus
- oppilaan omat lähtökohdat ja aktiivisuus
- joustavuus ja sopeutumiskyky
- yhteisöllisyys ja yhteistyö
- kielellinen ja kulttuurinen monimuotoisuus

Oppimisympäristö ja työtavat

- koulun käytössä olevat tilat ja opetuksessa hyödynnettävät paikat
- erilaiset koulun toiminnalle merkitykselliset yhteisöt
- mahdollisimman monipuolinen ja monimuotoinen kokonaisuus
- suomen kieli sekä erottaa muusta yhteisöstä että yhdistää ja antaa mahdollisuuden iloita toisesta kielestä ja kulttuurista
- Suomi-koulussa suomalaisuuteen liittyviä valintoja: esineet, kuvat, musiikki, ruoka
- vanhemmilla erityinen rooli: pysyvä kontakti suomen kieleen; suku, tarinat, esineet
- kontaktit Suomeen: isovanhemmat, sukulaiset, vierailut
- tieto- ja viestintäteknologia mahdollisuutena
- oppimisympäristössä ja työtavoissa otetaan huomioon yhteisö ja jokainen lapsi

...oppimisympäristö ja työtavat

- yhteiset säännöt ja toimintatavat
- työrauha, kiireetön ilmapiiri, luottamuksellisuus
- lapsen aktiivisuus, omat ideat, terveen itsetunnon kehitys, sosiaalisten taitojen oppiminen
- tasa-arvo ja oppimaan oppiminen
- tutkivat, kokeilevat, leikkivät, liikkuvat, aistivat ja ihmettelevät työtavat

Oppilaan tukeminen ja ohjaus

Oppimisen tuki

- Lähikehityksen vyöhykkeen tunnistaminen
- Eheyttäminen
  - opetuksessa yhdistetään erilaisia sisältöjä kokonaisteemoiksi
- Eriyttäminen
  - opetuksen järjestämisessä otetaan eri tavoin huomioon oppilaiden erityiset tarpeet
  - Opettajan vuorovaikutuksellinen tuki

Ohjaus

- jatkuvaa, vuorovaikutteista ja tavoitteellista toimintaa oppilaan oppimisen ja kehityksen tueksi
- osa kaikkien koulussa ja sen erilaisissa oppimisympäristöissä työskentelevien yhteistä työtä
- koulun toimintakulttuuri ja yhteistyö vanhempien kanssa tukevat ohjauksen järjestämistä
- edistetään opiskeluvalmiuksien ja itsetuntemuksen kehittymistä
- tuetaan lasta ja nuorta elämään, koulutukseen ja uranvalintoihin liittyvissä päätöksissä

..ohjaus

- **Yhteistyötä asuinmaan koulujen kanssa**
  - yhteisiä tapahtumia
  - asuinmaan koulussa kertomista Suomesta
  - samoja oppiainekohtaisia teemoja suomen kielellä
  - osallistumismerkinnän tai arvosanan saaminen Suomi-koulussa opiskelusta asuinmaan koulun todistukseen
- **Suomeen palaavien oppilaiden ohjaus**
- **Ohjaus tieto- ja viestintäteknologian käyttämiseen ja verkko-oppimiseen**
- **Ohjaus elinikäiseen oppimiseen ja suomen kielen käytön jatkamiseen**

Opetuksen järjestäminen

- järjestäjänä yleensä Suomi-kouluyhdistys
- järjestäjä ottaa huomioon paikalliset voimavarat ja tarpeet
- oppilaiden vanhemmat/huoltajat usein yhdistyksen kantava voima
- koulun opetussuunnitelman laatimisessa mukana vanhemmat, oppilaiden näkemyksiä kuullaan

Yhteistyö kotien kanssa

- koti on keskeinen lapsen suomen kielen taidon kehittymiselle ja myönteiselle suhteelle kieleen ja kulttuuriin
- sekä kotien että opettajien kokemuksia, näkemyksiä ja asiantuntemusta tarvitaan
- vanhemmat osallistuvat koulun toiminnan arviointiin ja kehittämiseen
- vanhemmat huolehtivat monista käytännön asioista
- tiivistä yhteydenpitoa opettajien ja vanhempien kesken

Yhteistyökumppaneita

- toiset Suomi-koulut
- paikalliset koulut
- koulut Suomessa
- suomalaiset seurakunnat
- suurlähetystöt
- suomalaiset yritykset
- paikalliset ystävyysseurat
- Opetushallitus Suomessa
- Etäkoulu Kulkuri
- Kesälukioseura
- Suomi-Seura ry
- Suomi-koulujen tuki ry

Opetus Suomi-koulussa

- tavallisesti oppilas aloittaa 3–4-vuotiaana
- opetusta voi saada 18-vuotiaaksi
- mahdollisesti tenavaryhmiä ja aikuisryhmiä
- opetusta yleensä 2 viikkotuntia, vaihtelee paikallisten olosuhteiden mukaisesti
- tunnit usein iltaisin tai viikonloppuisin

Arviointi ja todistukset

- arviointitavoista päätetään Suomi-koulun opetussuunnitelmassa
- arvioinnin toteuttamistapoja: keskustelu vanhempien ja/tai oppilaan kanssa, sanallinen kuvaus, taitotasokartoitus
- tarkoituksena tarjota tietoa osaamisesta ja kehityksestä oppilaalle, hänen vanhemmilleen ja opettajalle
- tehtävänä tukea oppimista ja kielitaidon kehittämistä sekä oppilaan myönteisen kieliminän rakentumista
- kielitaidon oppimisprosessissa on monenlaisia vaiheita
- arviointi tukee oppimista, kun
  - arviointitavat ja -sisällöt ovat linjassa opetuksen kanssa
  - arviointi yhdistää uudet opittavat asiat aikaisemmin opittuun
  - oppilaat ovat sitoutuneet arviointiin
  - oppilaat saavat välitöntä, relevanttia, ohjaavaa ja kannustavaa palautetta
  - eritasoisten oppilaiden on mahdollista osoittaa osaamistaan
  - arviointi sitouttaa ja motivoi oppilaita

Arviointi opintojen aikana

- pääosin sanallista
- oppilaan arvioinnista päättävät Suomi-koulun opettajat yhdessä
- oppilaalle tietoa arviointiperusteista ja niiden soveltamisesta
- kuvataan oppilaan edistymistä suhteessa hänen omaan lähtötasoonsa
- arvioinnin kohteita: suomen kieli, kirjallisuus ja monialaiset oppimiskokonaisuudet
- luonnoksessa esimerkki mahdollisesta 6–8-vuotiaiden arviointitavasta

Todistukset

Todistus/ osallistumistodistus, johon voidaan merkitä esimerkiksi seuraavat tiedot:

- todistuksen nimi
- Suomi-koulun nimi
- oppilaan nimi ja henkilötunnus
- opintovuosi
- suoritettut Suomi-kouluopinnot
- todistuksen antamispäivämäärä ja opettajan/opettajien allekirjoitus
- maininta siitä, että todistus on Opetushallituksen opetussuunnitelmasuosituksen x/x/2015 mukainen.

4. Keskeiset tavoitteet Suomi-koulun opetuksessa

4.1 Suomen kieli ja kirjallisuus

Yleiset tavoitteet

- suomen kielen taidon elinikäinen kehittäminen ja monipuolinen käyttö sekä positiivinen suhde suomen kieleen
- Suomen kirjallisuuteen, kulttuuriin ja maantuntemukseen perehtyminen ikätason mukaisesti
- aktiivinen monikielisyys
- kieli- ja kulttuuritaustan merkityksen ymmärtäminen yksilölle, yhteisölle ja yhteiskunnalle
- oppilas aktiivisena toimijana, oppilaan omat valinnat lähtökohtana
- kielen oppiminen kuuntelemalla, kysymällä, vastaamalla ja kertomalla
- ilmaus- ja sanavarannon laajentaminen
- ajattelu- ja itseilmaisutaitojen kehittäminen
- lukemisen ja kirjoittamisen taitojen omaksuminen
- monilukutaidon kehittäminen: erilaisten viestien tulkinnan, tuottamisen ja arvottamisen taidot
- kriittinen ja kulttuurinen lukutaito
- viestinnällisyys ja toiminnallisuus

Lähtötason kartoitus

- ikä- ja taitotasot lähtökohtana
- mihin oppilas tarvitsee kielitaitoa:
  - mitkä ovat oppilaan ikäkaudelle tyypilliset ja merkitykselliset tilanteet, tekstit ja aihepiirit sekä niissä tarvittava sanasto ja rakenteet?
- miten kielitaidon eri osa-alueita kehitetään tasapuolisesti?
  - Puheen (kuullun) ymmärtäminen
  - Puhuminen
  - Luetun ymmärtäminen
  - Kirjoittaminen
  - Sanasto ja rakenteet kytkettyinä edellä mainittuihin.
- oppilaiden henkilökohtaiset kielitaidon tavoitteet
  - määritellään suhteessa kunkin oppilaan lähtötasoon
  - kriteeriviitteinen arviointi – taso ei ole riippuvainen muiden oppilaiden suorituksista
  - ohjaa oppimistavoitteiden asettamista ja sijoittamista mahdollisuuksien mukaan sopivan tasoiseen opetusryhmään

Opetuksen kohderyhmät

Eri-ikäiset oppilaat – ikäryhmät suositusluonnoksessa

- 3- 5-vuotiaat
- 6- 8-vuotiaat
- 9- 12-vuotiaat
- 13- 18-vuotiaat

Erilaisen kielitaidon oppilaat

- monenlaista suomen kieltä perheissä, esimerkiksi
  - molemmat vanhemmat suomenkielisiä, perheen kieli suomi, lasten koulukieli maan enemmistökieli
  - molemmat vanhemmat suomenkielisiä, perheen kieli suomi, lasten koulukieli kansainvälisen koulun kieli, maan valtakieli kolmas kieli
  - toisen vanhemman kieli suomi, toisen maan enemmistökieli, lasten koulukieli toisen vanhemman koulukieli
  - molemmat vanhemmat maassa vähemmistökielen puhujia, yhteinen kieli jokin kolmas kieli, mahdollisesti lasten koulukieli neljäs kieli
  - perheen päivittäinen kosketus suomen kieleen vähäistä

→ kielitaitotasot suositusluonnoksessa

- alkava
- kehittyvä
- itsenäinen kielitaito

3–5-vuotiaat, kuunteleminen ja puhuminen

Alkava kielitaito

Tavoitteet

Lapsi

oppii kysymään ja vastaamaan yksinkertaisiin kysymyksiin ja tervehdyksiin

- osaa nimetä erilaisia esineitä ja asioita arkiympäristöstään
- oppii erilaisia suomalaisia lastenlauluja, -loruja ja leikkejä
- kasvattaa vähitellen suomen kielen ilmaisuväriänsä
- oppii ääntämään suomen sanoja melko ymmärrettävästi
- rohkaistuu ilmaisemaan perustarpeitaan ja toimimaan vuorovaikutuksessa aikuisten ja ikätovereiden kanssa suomen kielellä

Keskeiset sisällöt

- suomenkieliset lastenlaulut ja -lorut
- suomenkieliset sadut ja tarinat
- laulu-, liikunta- ja roolileikit
- leikit erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- sana- ja ilmaisuväriänsä: tervehtiminen, kiittäminen, anteeksipyyttäminen, perhe, koti, eläimet, vaatteet, ruuat, ruumiinosat
- luonto ja sää, vuoden- ja vuorokaudenajat, lelut

Kehittyvä kielitaito

Tavoitteet

Lapsi

- oppii laajentamaan kysymys- ja vastaustaitojaan ikätasonsa mukaisesti suomen kielellä
- harjoittelee kohteliaita ilmaisutapoja
- osaa nimetä erilaisia esineitä ja asioita myös arkiympäristöään laajemmin
- oppii erilaisia suomalaisia lastenlauluja, -loruja ja leikkejä
- laajentaa suomen kielen ilmaisuväriänsä
- tarkentaa suomen kielen ääntämistään
- harjaantuu ja rohkaistuu kertomaan omista kokemuksistaan, ajatuksistaan ja tunteistaan ja keskustelemaan erilaisista aiheista suomeksi omalle ikätasolleen ominaisella tavalla aikuisen ja ikätovereiden kanssa sekä oppii niissä tarvittavaa sanastoa ja fraseologiaa

Keskeiset sisällöt

- suomenkieliset lastenlaulut ja -lorut
- suomenkieliset sadut ja tarinat
- laulu-, liikunta- ja roolileikit
- leikit erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- sana- ja ilmaisuväriänsä: perhe, koti, eläimet, vaatteet, ruuat, ruumiinosat
- luonto ja sää, vuoden- ja vuorokaudenajat, lelut, tunteet

Suomen kirjallisuus

- keskeinen sekä lapsen/nuoren ajattelun että identiteetin kehittymiselle
- tukee kielitaidon kehittymistä ikäkautta vastaavalle taito- ja abstraktiotasolle
- Suomi-koulun rooli kirjallisuuden tuntemuksen lisäämisessä kodin roolia tukeva
- koulun tehtävänä esitellä ja lukea paitsi lapsille, myös mahdollisuuksien mukaan vanhemmille
- kirjallisuus on monia erilaisia tekstejä: perinteisen kirjan lisäksi sarjakuvat ja nettisarjakuvat, e-kirjat, äänikirjat, tarinalliset nettipelit ja fanifiktio, ääneen luetut sadut ja tarinat, lastenlorut ja -runot, laululyriikka, mm. Suomi-rock ja Suomi-pop
- aihepiirit ovat laajentuneet
- suomalainen lastenkirjallisuus on myös käännettyä: suomenkielisen ja kohdekielisen kaunokirjallisen tekstin vertaaminen keskenään mahdollista
- kirjailijat ovat läsnä sosiaalisessa mediassa

Monialaiset oppimiskokonaisuudet

- tavoitteena tukea eri tiedonalojen aihepiireistä muodostuvien, toisiinsa liittyvien ainesten kytkemistä oppilaiden oppimisen kannalta mielekkäiksi kokonaisuuksiksi
- iän ja kielitaidon karttumisen mukaan syveneviä ja laajentuvia teemoja
- tueksi oppilaiden aktiiviselle suomen kielen käytölle monipuolisten, toiminnallisten ja oppilaiden elämää lähellä olevien kokonaisuuksien avulla
- joitakin tai useita teemoja ja aineksia yhdessä
- koulut soveltavat omiksi kokonaisuuksiksi

Hahmotelma mahdolliseksi tavaksi käsitellä

Oppimiskokonaisuus eri teemoista sisältöaines:	3–5-vuotiaat	6–12-vuotiaat	13–18-vuotiaat
ympäristöoppi/ biologia/ maatieto/ terveystieto/ historia ja yhteiskuntaoppi/ matematiikka/ fysiikka/kemia/ katsomusaineet/ oppilaanohjaus			
kieliaines			
musiikki			
kuvataide/askartelu/ käsityö			
kehollinen ilmaisu, liikunta, tanssi, draama			
kotitalous			

Esimerkki:

Oppimiskokonaisuus: Koti ja perhe	3–5-vuotiaat	6–12-vuotiaat	13–18-vuotiaat
sisältöaines: ympäristöoppi, katsomusaineet	<ul style="list-style-type: none"> • oma perhe • koti • lyhyitä tervehdyksiä	<ul style="list-style-type: none"> • suku, ystävät • laajemmin kotiympäristö • lisää tervehdyksiä	<ul style="list-style-type: none"> • perhe, suku • kodin, perheen ja suvun merkitys erilaisissa kulttuureissa
kieliaines	<ul style="list-style-type: none"> • perheenjäsenten nimityksiä • kodin huoneita ja esineitä • tuttuja paikkoja	<ul style="list-style-type: none"> • sukulaisuutta osoittavia sanoja • kodin ja kotiympäristön substantiiveja ja verbejä	<ul style="list-style-type: none"> • laajemmin perheeseen ja sukulaisuuteen liittyvää sanastoa ja käsitteitä • laajemmin kotiin liittyvää sanastoa
musiikki	<ul style="list-style-type: none"> • musiikki- ja liikuntaleikkejä		
kuvataide/askartelu/ käsityö	<ul style="list-style-type: none"> • perhe • kotitalo, piha	<ul style="list-style-type: none"> • lähisuku – esimerkiksi valokuvien kautta	<ul style="list-style-type: none"> • sukupuu
kehollinen ilmaisu, liikunta, tanssi, draama	<ul style="list-style-type: none"> • tutustumisleikkejä		
kotitalous			

Hahmotelmia teemoiksi:

- koti ja perhe
- ympäristö
- eläimet, kasvit, sienet
- luonto ja luonnon suojelu
- kauppa, kaupankäynti ja muita palveluja
- vuodenajat
- sää
- ihminen
- pukeutuminen
- ruoka (erilaisia teemoja)
- terve elämä
- tunteita, aisteja ja erilaisia katsomuksia
- töitä ja ammatteja
- harrastukset ja kulttuuri, kansanperinne
- maapallo ja avaruus
- ympäristön ilmiöitä
- erilaisia materiaaleja, aineita ja laitteita
- matematiikan perusteita
- menneisyyden tapahtumia, eri teemoja
- tulevaisuus
- koulutus
- Suomi, erityisteemoja...